

ІНСТИТУЦІЙНА АРХІТЕКТОНІКА ВІДНОСИН ВЛАСНОСТІ ТА ЇЇ ОСОБЛИВОСТІ В ЕКОНОМІЧНОМУ ЖИТТІ СУСПІЛЬСТВА

INSTITUTIONAL ARCHITECTONICS OF PROPERTY RELATIONS AND ITS SIGNIFICANCE IN THE ECONOMIC LIFE OF SOCIETY

У статті розглянуто теоретичні підходи щодо визначення сутності інституту власності як складної базисно-господарської системи. Проаналізовано структурні блоки, що складають інституційну архітектуру власності в контексті тенденцій і закономірностей її розвитку та функціонування. Визначено інституційні форми власності на засоби виробництва, які базуються на засадах економічних відносин, що притаманні сучасній економічній системі.

Ключові слова: інститут, архітектура, власність, інструментарій інституційних механізмів.

В статье рассмотрены теоретические подходы к определению сущности института собственности как сложной базисно-хозяйственной системы. Проанализированы структурные блоки, составляющие институциональную архитектуру собственности в контексте тенденций

и закономерностей ее развития и функционирования. Определены институциональные формы собственности на средства производства, основанные на принципах экономических отношений, присущих современной экономической системе.

Ключевые слова: институт, архитектура, собственность, инструментарий институциональных механизмов.

The article discusses theoretical approaches to the definition of the essence of the institution of property as a complex basic economic system. Structural blocks forming the institutional architecture of property in the context of trends and patterns of its development and functioning are determined. Institutional forms of ownership of means of production, which are based on the principles of economic relations inherent in the modern economic system, are considered.

Key words: institute, architectonics, property, tools of institutional mechanisms.

УДК 330.342

Томчук-Пономаренко Н.В.

к.е.н., доцент кафедри економічної теорії, макро- і мікроекономіки Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Постановка проблеми. Теоретико методологічні аспекти відносин власності займають важливе місце в інституційному напрямі економічної теорії. Це обумовлено тим, що відносини власності на засоби виробництва є основою всієї системи виробничих відносин будь-якої економічної системи господарювання. Аналіз і осмислення відносин власності, що об'єктивно відповідають сучасному рівню розвитку продуктивних сил, є необхідною умовою для наукового розуміння та визначення напрямів формування ефективної економічної політики держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

З кінця 90-х років ХХ ст. різко зріс інтерес до інституціоналізму як напряму сучасної економічної думки та до проведення наукових досліджень із його теоретико-методологічних позицій. У результаті з'явилося значно більше дисертацій та інших наукових публікацій в українській літературі останнього десятиріччя в галузі інституціональної економічної теорії. Серед авторів наукових монографій варто зазначити таких відомих учених, як: С.І. Архієреєв, Т.В. Гайдай, В.В. Дементьев, Г.В. Задорожний, В.В. Липов, П.П. Мазурок, О.В. Носова, Б.М. Одягайло, О.О. Прутська, Р.Ф. Пустовійт, А.А. Ткач, О.М. Чаусовський, О.В. Шепеленко, А.А. Чухно, В.Д. Якубенко, О.Л. Яременко та ін. Помітним явищем стало видання в Україні колективних монографій – «Постсоветский институционализм» [1] та «Институциональная архитектура и динамика экономических преобразований» [2].

Значна увага в публікаціях приділяється інституціоналізму як теорії та методології пізнання і практичного вдосконалення інституціональних

систем. Розробкою складних проблем власне методології сучасного інституціоналізму, зокрема, з'ясуванням предметно-методологічних особливостей його складових, займаються такі відомі вчені-економісти, як: А.А. Гриценко, І.Й. Малий, В.М. Тарасевич, А.А. Чухно, О.Л. Яременко та ін. Спостерігаються помітні спроби розвинути і розширити методологію інституціонального аналізу, обґрунтувати власні концепції. Професор А.А. Гриценко та представники її наукової школи започаткували новий науковий напрям – інституціональну архітектуру. Дослідник розглядає його, як складову науки, що ще тільки формується і має назву архітектура. Проте, ті проблеми, які вона з'ясовує, вже є в природі та суспільстві.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування теоретичних підходів щодо визначення сутності інституту власності, як складної базисно-господарської системи. Проаналізовано структурні блоки, що складають інституційну архітектуру власності в контексті тенденцій і закономірностей її розвитку та функціонування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Саме поняття «архітектура» (від грец. Architektonike – будівельне мистецтво) має дуже широкий спектр застосування: а) в архітектурі для художнього вираження закономірностей побудови, властивих конструктивній системі будівлі; б) в літературі – це основний принцип побудови літературного твору як єдиного цілого, інтегральний взаємозв'язок основних його частин, композиція; в) у геології – загальна картина геологічної будови, особливостей залягання або місцезнаходження гірських порід тієї чи іншої місцевості.

У ширшому розумінні архітекtonіка – це головний принцип структурування, зв'язку і взаємообумовленості елементів цілого. В економічній теорії інституційна архітекtonіка поєднує знання глибинної інституційної структури, мистецтва інституційного будівництва і загального плану побудови цілісної системи інститутів.

За визначенням представників нового напрямку наукових досліджень, інституційна архітекtonіка – це структура інститутів, що утворюються із правил, норм, стереотипів, традицій, установ та інших соціальних утворень у їх співвідношенні із сутністю та загальним естетичним планом структури соціальної системи. У такому трактуванні відображені й об'єктивні внутрішньо властиві системи відносин, і значення суб'єктів у перетворювальній діяльності, і потреба побудови діяльності згідно з внутрішніми закономірностями системи.

Так як інституціональний напрям в економічній теорії на сьогодні перебуває у стані активного розвитку, важливе його методологічне завдання полягає у поглибленні науково-понятійної чистоти і чіткості у визначенні та архітекtonічному структуруванні його категоріального апарату. Передусім це виявляється у тому, що на цей час змістовно не розмежовуються такі категоріальні поняття, як «інститути», «інституціональні відносини», «інституціональні механізми» та «інституціональні системи узгодження соціально-економічних інтересів». На думку сучасних дослідників до поняття «інститут» належать: 1) організаційні структури та не персоніфіковані суб'єкти, що є носіями соціально-економічних інтересів і вступають у відповідні відносини; 2) інституціональні відносини, які взаємодіють та переплітаються з відносинами економічного базису і справляють на нього значний вплив (такі, як правові, політичні, ідеологічні, організаційно-розпорядчі, морально-етичні, етнічно-національні; релігійно-атеїстичні, культурологічні, шлюбно-сімейні відносини, а також консолідовані відносини: політико-економічні, економічно-правові, культурно-економічні, морально-економічні тощо); 3) сукупність формальних і неформальних норм, правил, традицій, ритуалів, табу, соціальних стимулів і санкцій, що створюються людською спільнотою в процесі її історичного розвитку, а також суспільні механізми і системи, що забезпечують їх дотримання.

До того ж неформальні інституціональні регулятори розглядаються переважно без їхнього необхідного чіткого розмежування на соціально-економічно позитивні і такі, що за характером своєї загальної дії є деструктивними. Тобто такі неформальні регулятори, що руйнівним чином впливають на процеси соціально-економічного розвитку суспільства, сприяють анти суспільній поведінці та анти суспільному способу життя (у т. ч. злочинними та аморальними способами отримання

доходів, нав'язування кримінальних норм життя «за поняттями», або норм бюрократичної моралі: протекціонізму, кумівства і «блату»), які формують в українському суспільстві потужний «андерклас», який виступає асоційованим суб'єктом спотворення і руйнування позитивних процесів та конструктивних наслідків ринкових перетворень [3, с. 110].

Мають місце і прояви певної інституціональної ідеалізації, тобто завищення можливостей впливу на економічну поведінку суб'єктів ринку деяких інституціональних чинників. Так, наприклад, вірно розуміючи неринковий характер канонічних догматів православ'я, що відповідним чином можуть пригнічувати економічну активність певної частини населення, тобто «не сприяти їх адекватній ринковій поведінці, спрямованій на пошук прибутку та ефективній господарській діяльності» науковці, котрі досліджують цей чинник реально не враховують дійсні масштаби втрати впливу цієї гілки християнства на мотиваційну поведінку населення України, яке відбулося ще за радянських часів. Також не враховується і та сучасна масштабна експансія у вітчизняне інституціональне середовище так званих «ринкових» гілок християнства (таких, як католицизм, лютеранство, баптизм тощо), а також і різних релігійних сект (адвентистів, свідків Іегови, п'ятидесятників та ін.), що практично повністю нищать потенціал впливу зазначеного чинника.

В.О. Мандибуря визначає архітекtonіку інституту власності, як сукупність внутрішніх системно-структурних інститутів. До цієї сукупності він відносить: 1) блок, утворений суб'єктами – носіями інтересів і відносин власності; 2) блок системи, що охоплює весь широкий спектр об'єктів, стосовно яких виникають відносини власності; 3) блок системи відносин власності, що охоплює як сукупність базових, так і сукупність соціально-економічних відносин, економічної надбудови (політико-економічні, економіко-правові, економіко-ідеологічні, економіко-національні, економіко-моральні, економіко-релігійні та інші соціально-бінарні відносини); 4) блок, сформований інститутами організаційного та господарсько-функціонального структурування власності; 5) блок механізмів ринкового і соціального регулювання і саморегулювання розвитку відносин власності, важливу складову якого утворюють механізми і норми правової та морально-етичної регламентації.

Сама по собі норма, як зазначає вчений, (так, як і правило, традиція, санкція, ритуал, процедура) не може бути самостійним інститутом. Норма є лише регуляторним інструментом механізму інституціонального регулювання. В основі формування норм лежать особисті та асоціативні інтереси людей. Домінантою цих інтересів є економічний інтерес, основу якого становить економічна

вигода. Якщо у суспільстві відбуваються певні процеси і вони відбуваються саме так, як вони відбуваються (або, якщо «маємо те, що маємо») то необхідно шукати напрям, у якому спрямований вектор вигоди особи, групи людей, соціальної групи або загально суспільного інтересу. Тому, наприклад, щоб пояснити чому в Україні не запроваджена норма, яка закріплена законодавством всіх країн, що мають цивілізовану ринкову економіку, а саме щодо закріплення обов'язковості процедури проведення ревізії економічного стану об'єкта державної (або комунальної) власності у разі зміни керівництва державного підприємства, установи чи організації (із обов'язковим оформленням акту її прийому-передачі), то слід шукати, якому конкретному інтересу суперечить впровадження цього необхідного регулятора.

До правових інститутів можна віднести лише так звані «норми», тобто інститут правової регламентації побудови норм за принципом приватного права (за яким дозволим вважається все, що не заборонено) і інститут норм публічного або прилюдного права (коли конструкція законодавчих норм регламентується на засадах дозволу, а все, що не дозволено – вважається забороненим) [3, с. 111].

За своїм економічним змістом власність, як сукупність відносин, що виникають між суб'єктами економічної діяльності (господарювання з приводу привласнення засобів виробництва, а також його результатів виконує наступні функції: по-перше, власність зумовлює спосіб та визначає найбільш характерні мотиваційні особливості поєднання трудового потенціалу та засобів виробництва, фінансовими і природними ресурсами; по-друге, власність, визначає мету функціонування і розвитку економічної системи; по-третє, власність визначає характер економічного розподілу та кінцевого привласнення та споживання результатів виробництва (життєвих благ та послуг); по-четверте, власність формує суспільний та персоніфікований характер мотивації трудової і підприємницької діяльності; по-п'яте, відносини власності формують соціально-класову структуру суспільства, забезпечують базові засади розвитку системи панівної політичної та економічної влади [4, с. 57-58]. Головним об'єктом привласнення в економічній системі, який визначає її соціально-економічну форму, цілі й інтереси є привласнення засобів виробництва і його результатів.

Система відносини та їх узагальнююча категорія «привласнення» породжує свій антипод – відносини та відповідну їм категорію «відчуження». Відчуження – це позбавлення суб'єкта права на володіння, розпорядження і користування тим чи іншим об'єктом власності. Відчуження, як важливий елемент інституту власності може бути добровільним (шляхом ринкового обміну, дарування тощо), або примусовим (шляхом економічного банкрут-

ства, вилучення майнового закладу за борги, монополістичного поглинання, націоналізації шляхом експропріації, конфіскації або кримінальних способів, таких, як крадіжка, шахрайство, грабунок).

Інститут власності базується на системі, що містить у собі чотири види відносин: 1) відносини з приводу привласнення об'єктів власності; 2) відносини з приводу економічних форм реалізації об'єктів власності у тому числі і делегування прав розпорядження (контрольованого або неконтрольованого); 3) відносини з приводу господарського використання об'єктів власності; 4) відносини з приводу розподілу результатів праці та природних життєвих благ.

Власник (персоніфікований або асоційований) може сам використовувати свій об'єкт власності в господарських цілях. У такому випадку він одночасно виступає у двох іпостасях (особах): як власник і як господарюючий суб'єкт. Нині, коли виробництво надзвичайно ускладнилося і набуло значного суспільного характеру, головною особою господарського життя стає не власник, а суб'єкт, який використовує для виробництва чужу власність, що йому делегує базовий власник на правах оренди, лізингу, концесії, кредиту. Таким чином, з'являється два суб'єкти: суб'єкт-власник і господарюючий суб'єкт, які розподіляють повноваження та функції.

Юридична складова інституту власності реалізується через право власності, тобто сукупність узаконених державою прав та норм економічних взаємовідносин фізичних і юридичних осіб, які складаються між ними з приводу привласнення й використання об'єктів власності. Завдяки цьому економічні відносини власності набувають характеру правовідносин, тобто відносин, учасники яких виступають, як носії певних юридичних прав і обов'язків.

За об'єктами власності архітектура інституту власності включає такі інституційні підсистеми: 1) засоби виробництва; 2) нерухомість; 3) природні ресурси; 4) предмети особистого споживання та домашнього вжитку; 5) гроші, цінні папери, дорогоцінні метали і вироби з них; 6) власність на продукти інтелектуальної діяльності «інтелектуальна власність»; 7) культурні та історичні цінності; 8) робоча сила. За структурою внутрішніх відносин інститут власності складається з: 1) володіння, що є первинним, вищим і всеохоплюючим відношенням прав власності і передбачає, повну власність суб'єкта володіння над об'єктом власності, тобто це означає те, що він (володар) має право самостійно вирішувати його долю належної йому власності (використовувати, продавати, обмінювати, здавати в оренду, дарувати, ліквідувати тощо) або делегувати право можливості на певний час розпоряджатись об'єктом власності іншим суб'єктам ринкових відносин; 2) розпорядження – проміжна, делегована власником форма власності, яка

виражає відносини, пов'язані з наявністю у того чи іншого суб'єкта права на тимчасове розпорядження об'єктом власності на певних обумовлених договором із власником умовах (саме по собі розпорядження не означає повної власності, оскільки розпорядником об'єкта може бути як власник, так і не власник (наприклад, опікун, орендар, менеджер, державний орган); 3) користування – виражає економічні відносини власності з приводу виробничого чи особистого використання корисних властивостей її об'єктів відповідно до функціонального призначення останніх.

Власність як інституціонально-юридична категорія відображає закріплення економічних відносин між фізичними і юридичними особами з приводу володіння, користування й розпорядження об'єктами власності через систему юридичних законів і норм. Таким чином, власність характеризує діалектичний взаємозв'язок економічних та юридичних відносин, у якому економічні відносини власності виступають первинними, базисними, а юридичні – вторинними, похідними.

Розгляд інституту власності засвідчує, що він являє собою системний соціально-економічний організм, що має надзвичайно складну архітектоніку внутрішніх складових. Цей системний інститут постійно оновлюється і змінюється за його структурними формами. У своєму розвитку власність постійно трансформується, перетворюється як за своєю сутністю так і формами прояву, що або перебувають у стані діалектичної боротьби, витісняючи одна одну, або століттями співіснують разом, або інтегруються, трансформуються одна в одну, створюючи при цьому нові життєздатні форми, що розвивають та якісно доповнюють її інституційну архітектоніку.

Сучасні інституційні форми власності на засоби виробництва та природні умови їх забезпечення, що базуються на засадах економічних відносин, які притаманні сучасному капіталістичному способу виробництва та відповідним йому відносин обміну є такими: 1. Приватна трудова (масова та історично рудиментарна): 1.1. Персональна; 1.2. сімейна, 1.3. Кооперативна. 2. Приватна, що функціонує на засадах капіталу: 2.1. Індивідуально-сімейна; 2.2. Сімейно-кланова; 2.3. Партнерсько-групова; 2.4. Акціонерна; 2.5. Акціонерно-акціонерна (або корпоративна).

Саме капітал як найбільш динамічна форма приватної власності найбільш повно висвітлює можливі прояви дії об'єктивного економічного закону усупільнення приватної власності. У той же час, з точки зору функціонування приватної власності і такого її різновиду, як капітал, цілком слушною є відповідь на питання: чи в інституціональному прояві цим відносинам може бути притаманний колективізм. Відносини, що пов'язані з формуванням та перерозподілом капіталу,

базуються на індивідуалізмі, який є полярним морально-етичним та соціально-економічним антиподом колективізму – системі моральних норм і цінностей, що притаманні комуністичній моралі, існування якої реальна практика розвитку людства не підтверджує.

В інституційній архітектоніці власності, надзвичайно складним і проблемним є інститут державної власності (передусім казенної). На основі узагальнення досвіду функціонування інституту державної власності можна виділити кілька її відмінностей від приватної, з погляду на структуру відповідних пучків правомочностей. По-перше, це нездатність співвласника державної власності продати чи передати свою частку участі в ній, більш того, ніхто не може ухилитися від володіння нею. По-друге, відсутність тісної кореляції між поведінкою індивідуальних співвласників державної власності і результатами її використання. По-третє, унаслідок менш ефективного, чим у приватних формах, контролю за поведінкою керуючих у тих з'являється більше можливостей зловживати своїм положенням в особистих інтересах. По-четверте, поява додаткових проблем, пов'язаних з тим, що «загально національний інтерес» складніше визначити і виміряти, ніж приватний у тому числі і приватно-асоційований. Деякі з цих проблем притаманні й іншим формам, у тому числі і приватно-асоційованій: партнерсько-груповій, акціонерній та корпоративній власності.

Колективна власність заохочує поведінку, переважні вигоди від якої дістаються якомусь одному учаснику групи, а витрати розподіляються серед усіх її членів. І навпаки, вона послаблює стимули до прийняття рішень, витрати яких лягають на когось одного, а вигоди поділяються між усіма членами групи.

Отже, співвласники державної власності не можуть: 1) робити концентрації свого багатства в обраних ними галузях (не можуть збільшити свою частку «власності» в охороні здоров'я, зменшивши свою частку «власності» в обороні тощо); 2) розщеплювати пучки правомочностей і спеціалізуватися в реалізації часткової правомочності тільки одного типу; 3) здійснювати дієвий контроль за своїми агентами (в Україні взагалі відсутній такий інститут і відповідний механізм).

Зрозуміло, що в умовах державної організації суспільства теорія прав власності не може бути повною, адже саме держава являє собою «агентство» зі специфікації і захисту прав власності.

Стосовно організації економіки на основі ринку і приватної власності, принципи централізації і колективізації власності, що реалізуються державою, виступають, як необхідність нормального функціонування своєї протилежності – інституту приватної власності і ринку, що є для теоретиків прав власності дискомфортом, оскільки у рамках

їхніх поглядів уряд виступає, як соціальний інститут із забезпечення волі контрактації і надання товарів і послуг, що не можуть розподілятися через ринки.

До найбільш важливих правил формування правових норм, що мають забезпечити ефективне функціонування інституту державної власності є загально конструкторні нормативні підходи, які на відміну від цивільного права (котре розбудовано на застосуванні принципу заборони, тобто «дозволеним є те, що не заборонено») базуються на застосуванні дозвільного підходу, за яким «дозволеним є те, що в нормативно-законодавчому плані є дозволеним». Саме на засадах нормативної реалізації зазначеного принципу можливо в інституті державної власності забезпечити домінування загальнонаціонального інтересу і не допустити деструктивні прояви кланово-бюрократичного та кланово-злочинного інтересу.

Виходячи зі всіх названих умов і характеристик власності, під впливом яких функціонує економіка України, ми можемо стверджувати про деформацію відносин власності, що не спрямована на розвиток виробництва; привласнення та споживання матеріальних благ і вигод відповідно трудового вкладу. Це призвело до зруйнування економіки країни шляхом боротьби за перерозподіл власності між окремими групами олігархів тієї чи іншої політичної належності, яка перебуває при владі. Цю ситуацію в країні відмічають М. Павлишенко [5, с. 54], В. Будкін [6, с. 39-42], Ю. Кіндзерський [7, с. 8], М. Данько [8, с. 54] та інші економісти. З точки зору розвитку країни, власність і власники повинні бути в першу чергу зв'язані з виробництвом. Тут можна погодитися з М. Павлишенком, який вважає, що перш, ніж присвоїти, і, як наслідок, спожити ту чи іншу річ, її необхідно виготовити. Саме виробництво, а не споживання є першоосною відносин власності... «присвоїти можливо лише те та стільки, що саме та скільки вироблено» [5, с. 54].

Досвід трансформації інституту власності в Україні показує, що для нашої держави немає іншого шляху, ніж розбудова такої його архітекtonіки, яка б максимально повно врахувала досвід країн, що на сходні мають розвинену і цивілізовану ринкову економіку. Тобто забезпечити такі інституціональні умови розвитку всіх форм власності, передусім на засадах їх рівності, які сформулюють їх оптимальні пропорції та забезпечать необхідний економічний та соціальний ефект їх функціонування.

Висновки з проведеного дослідження. 1. Важливо: існуючий інституціональний механізм правової регламентації відносин державної власності необхідно обов'язково доповнити нормами, що додатково посилять умови її захисту, передусім шляхом її перевірконого обліку і контролю. Це стосується забезпечення домінування загальнонаціональних інтересів у процесі зміни відповідальних розпорядників державної власності. Тобто необ-

хідно розробити пакет законодавчо-нормативних актів, що закріплять обов'язковість, а також чітко випишуть регламентні норми процедури проведення ревізії стану об'єкта державної (або комунальної) власності в процесі зміни керівництва державного підприємства, установи чи організації із обов'язковим оформленням акту її передачі-прийому. 2. З метою забезпечення реалізації необхідної економічної умови функціонування казенної форми держвласності, а саме, що фінансова система казенного підприємства і фінанси казни мають бути єдині, інституційну архітекtonіку банківської системи України необхідно доповнити створенням Казенного банку України, що буде не тільки виконувати банківське обслуговування фінансових структур держави, а й також і національних казенних підприємств.

3. З метою усунення надзвичайно збиткової для України помилки, коли була знищена бінарна (конкурентно-змагальна) інституційна структура забезпечення функціонування державної форми власності, а саме: паралельне функціонування таких органів центральної виконавчої влади, як Міністерство з питань роздержавлення і приватизації та Фонд державного майна, шляхом ліквідації першого інституту і передачею повного обсягу його повноважень Фонду. При цьому на сьогодні Фонд державного майна замість виконання функції ефективного використання та оптимального структурування, відновлення та збереження держмайна і відповідального управління корпоративними правами держави, по суті, перетворений на інститут ліквідації та проїдання державної власності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Постсоветский институционализм / Под ред. Р.М. Нуреева, В.В. Деметьев А. – Донецк: «Каштан», 2005. – 480 с.
2. Институциональная архитекtonика и динамика экономических преобразований / Под ред. д-ра экон. наук А.А. Гриценко. – К.: Форт, 2008. – 928 с.
3. Мандибура В. Институційна архітекtonіка та механізм економічного розвитку. Матеріали наукового симпозиуму. – Х.: ХНУ, 2005. – 235 с.
4. Мандибура В. Системно-формаційна трансформація інституту власності / В. Мандибура // Економічна теорія. – 2013. – № 2. – С.57-73; Павлишенко М. Про відділення власті від бізнесу / М. Павлишенко // Економіка України. – 2007. – № 2. – С. 53-61.
5. Будкін В. Постсоціалістична трансформація власності / В. Будкін // Економіка України. – 2007. – № 2. – С. 39-44.
6. Кіндзерський Ю. Институціональні аспекти відтворення у контексті структури трансформацій / Ю. Кіндзерський // Економіка України. – 2007. – № 1. – С. 4-13.
7. Данько М. Реорганізація підприємств у контексті формування корпоративних структур / М. Данько // Економіка України. – 2007. – № 1. – С. 64-70.

REFERENCES:

1. Postsovetskiy institutsionalizm / Pod red. R.M. Nureyeva, V.V. Dement'yev A. – Donetsk: «Kashtan», 2005. P. 480 (in Ukrainian).
2. Institutcional'naya arkhitektonika i dinamika ekonomicheskikh preobrazovaniy / Pod red. d-ra ekon. nauk A.A. Gritsenko. – K.: Fort, 2008. P. 928 (in Ukrainian).
3. Mandybura V. (2005). Instytutsiina arkhitektonika ta mekhanizmy ekonomichnoho rozvytku, pp. 110-116 (in Ukrainian).
4. Mandybura V. (2013). Systemno-formatsiina transformatsiia instytutu vlasnosti. Ekonomichna teoriia, (2), pp. 57-73 (in Ukrainian).
5. Pavlyshenko M. (2007). Pro viddilennia vlasti vid biznesu. Ekonomika Ukrainy, (2), pp. 53-61 (in Ukrainian).
6. Budkin V. (2007). Postsotsialistychna transformatsiia vlasnosti. Ekonomika Ukrainy, (2), pp. 39-44 (in Ukrainian).
7. Kindzerskyi I. (2007). Instytutsionalni aspekty vidtvorennia u konteksti struktury transformatsii. Ekonomika Ukrainy, (1), pp. 4-13 (in Ukrainian).
8. Danko, M. (2007). Reorhanizatsiia pidpriemstv u konteksti formuvannia korporatyvnykh struktur (in Ukrainian).

Tomchuk-Ponomarenko N.V.

Candidate of Economic Sciences
Senior Lecturer at Department of Economic Theory,
Macroeconomics and Microeconomics
Taras Shevchenko National University of Kyiv

INSTITUTIONAL ARCHITECTONICS OF PROPERTY RELATIONS AND ITS SIGNIFICANCE IN THE ECONOMIC LIFE OF SOCIETY

The theoretical approaches to differentiation are substantiated and the author's vision of the content of categories "property", "institute", "architectonics" and "institutional mechanisms" is revealed. The essence of the institution of property is shown as a complex basic economic system, and structural blocks that constitute the institutional architectural property in the context of trends and patterns of its development and functioning are analysed.

It is shown that the institution of property is based on a system that includes four types of relations: 1) relations regarding the appropriation of property objects; 2) relations regarding the economic forms of realization of property objects, including the delegation of the rights of the order (controlled or uncontrolled); 3) relations regarding the economic use of property; 4) relations regarding the distribution of results of labour and natural living benefits.

It is argued that for our state there is no other way than building such an architectonics that would take as fully as possible the experience of countries that have similar and well-developed civilized market economy. That is, to provide such institutional conditions for the development of all forms of ownership, primarily on the basis of their equality, which will form their optimal proportions and provide the necessary economic and social effect of their functioning.

It is proved that the existing institutional mechanism of legal regulation of state-owned relations must necessarily be supplemented with norms that will further enhance the conditions for its protection, primarily through its verification and control. This concerns ensuring the domination of national interests in the process of changing the responsible state property managers.